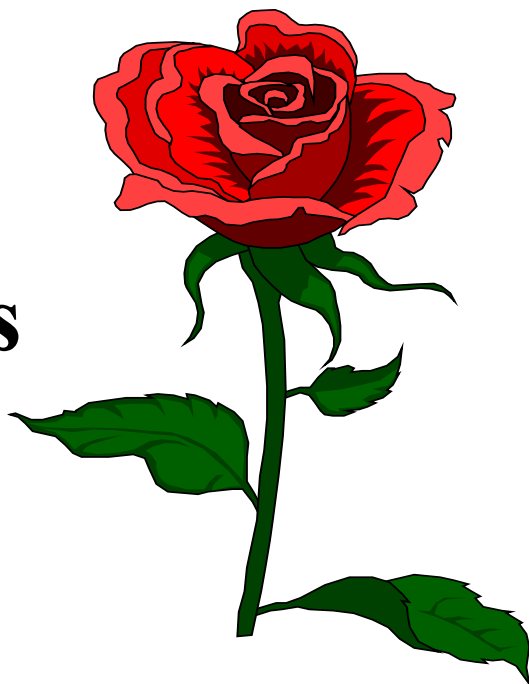

Rožių kelionės

Kiekvienas, ir jaunas ir senas,
širdies kampelyje gali turėti savo rožyną.

Turinys

Rožių kelionės.....	3
Lėktuve.....	6
Rožynas.....	7
Piliakalnis.....	9
Laukinis erškėtis.....	14
Amadeus.....	16
Rytų Aušra.....	17
Erškėčių arbata.....	18.
Auštant.....	20
Rožės Lietuvoje.....	21

Rožių kelionės

I

Sostinėje pakilęs nedidelis lėktuvas skrido vietiniu maršrutu. Nuo ankstyvo pavasario iki vėlyvo rudens į šį ramų kurortinį miestelį buvo skraidoma kartą savaitėje. Šiomet tai buvo paskutinis skrydis.

Dešinėje salono pusėje sėdėjo trys keleiviai - moteris prie iliuminatoriaus ir du jauni vyrai. Jaunesnysis šalia moters, o iš pažiūros kiek vyrėlesnis - už jų. Persėdę po ilgo transatlantinio skrydžio, visi trys gyvai kalbėjosi. Nesunku buvo atspėti, kad tai motina su sūnumis.

Ruošdamasis leisti, lėktuvas pasinėrė į tirštus debesis. Moteris visu kūnu prigludo prie iliuminatoriaus, lyg skristų pirmą kartą. Žemėjant, pro vis retėjančius debesis, šmėkščiojo prasidėjusio rudens papuošta žemė. Išnirdavo medžiais apaugusios, vis dar žalios, bet vietomis jau pažymėtos gelsvais rudens ženklais, kalvos. Tarp jų pievų lopai, apraizgyti besivingiuojančių upelių siūlais. Lėktuvui besileidžiant, išniro prie upės prigludęs nusileidimo takas ir šalia jo miškais apjuostas miestelis.

Upės vingyje įsiterpusiame jaukiame aerouoste, belaukdami nusileidžiančio lėktuvo, lūkuriavo pora taksi automobilių. Trys keleiviai negaišdami susėdo į vieną jų. Visas jų bagažas tebuvo dvi nedidelės kuprinėlės - viena drabužiams, kitoje buteliukas vandens, trys nedideli sumuštiniai, degtukų dėžutė ir nedidelė žvakelė.

- Į viešbutį, paklausė taksi vairuotojas ?
- Važiukite pietų kryptimi, paprašė moteris.

Vairuotojas įdėmiai pažvelgė į keleivius. Pietų kryptimi nebuvo jokių gyvenviečių, tik keli retai išsimėtę vienkiemiai ir senas vienuolynas ant aukšto upės kranto. Keleivių apranga leido spręsti, kad toliau jie pasiruošę keliauti pėsčiomis – lengvi moteris drabužiai, kepuraitė ir sportiniai bateliai, o taip pat vyrų džinsai ir lengvos striukės tai tik patvirtino.

Vairuotojo susidomėjimas keistais keleiviais dar išaugo, kai, žvilgčiodamas pro galinio vaizdo veidrodėlį, pastebėjo, kad moteris neramiai dairosi aplink – priglunda tai prie vieno, tai prie kito lango stiklo. Norėdamas kiek nuraminti motiną, jaunėlis laikė jos ranką. Matėsi, kad keleivė įtemptai, beveik skausmingai stengiasi kažką atpažinti, bet greit šmėkščiojantys vaizdai jai nieko nesakė.

Neiškentęs vairuotojas mandagiai paklausė kur jie ketina važiuoti. Moteris sumišo, jai nesinorėjo kalbėti, tik, paraudusi iš susijaudinimo, tyliai paprašė važiuoti lėčiau.

Pravažiavus tiltą per upę, kelias lanku kilo aukštyn. Aukščiausioje vietoje nedidelėje aikštelėje mašina sustojo. Atsiskaitę su vairuotoju, keleiviai liko vieni, mašinos jiems daugiau nebereikėjo. Likusią kelio dalį, kur vaikystėje prabėgo visos jos vasaros, moteris norėjo praeiti pėsčiomis. Grįžti atgal keleiviai buvo numatę nuo vienuolyno plaukiojančiu garlaiviu.

II

Tik pakilusi, saulė beveik nešildė. Moteris išsiėmė striukę ir apsilviko. Norėdama nusiraminti ir susikaupti, gurkštelėjo vandens. Prisiminė, kad pakeliui turės pereiti upelį.

Neskubėdama, tiriančiu žvilgsniu moteris apsidairė. Žinojo, kad privalo rasti kelią – tiesiog neturėjo teisės paklysti. Laiko jie teturėjo labai nedaug – tik šią vienintelę dieną ir šį vakarą – jau pusiaunaktį tuo pačiu lėktuvu jie turės išskristi.

Kaip pro rūką prisiminė, kaip ją, su tėčiu išlipusią iš lėktuvo, pasitikdavo seneliai. Senelis sėsdavo už mašinos vairo, tėtis šalia, o ji su močiute jaukiai įsitaisydavo

ant galinės sėdynės. Kirtus upę, kelias vis kildavo, o aukščiausioje vietoje, į dešinę atsišakojusiu miško keliu, vienuolyną ir šalia jo esantį rožyną buvo galima pasiekti ir pėsčiomis. Moteris įsivaizdavo, kad dabar jie ir yra šioje vietoje ir pasuko juo. Miglotai prisiminė, kad, takeliui vingiuojant, saulė dažniausiai šviesdavo į veidą.

Pradžioje eiti nebuvo sunku. Gaivus ryto oras, retas miškas ir lengva apranga leido eiti spėriai. Bet pamažu oras vis labiau kaito, lengvi debesys išsisklaidė ir pagarbiai užleido dangų saulei. Miškas pasikeitė – vis dažniau pasitaikančios griovos, išvartos ir tankūs sąžalynai vargino keliautojus. Retsykiais moteris pailsusi stabteldavo, bet, nusibraukusi prakaitą, tęsė kelionę, atkakliai laikydamosi tos pačios krypties. Žilstelėję plaukai iš po kepuraitės draikėsi vėjyje. Neužilgo visi trys priėjo slėnį, bet už kelių žingsnių didžiulė eglės išvarta pastojė jiems kelią.

Viena neįveikčiau, švelniai žiūrėdama į sūnus, pagalvojo moteris.

Įveikus paskutinę kliūtį, keliautojams atsivėrė plati panorama. Žemai apačioje blizgėjo vanduo. Dabar moteris buvo tikra kad nepaklydo, beliko rasti upelį. Šiek tiek nusileidę, keliautojai pastebėjo lyg kaspinas vingiuojančią žalią juostą. Artėdami išgirdo vandens šniokštimą – upelis putodamas griova veržėsi žemyn.

Dabar skubėti jau nebereikėjo – nusiavę batus visi trys įsibrido į gaivų vandenį, apsišlakstė, pripildė ištuštėjusį buteliuką. Moteris jau žinojo, kad perėjus lieptą, kitame upelio krante jie neužilgo pasieks kelionės tikslą.

O upelis garmėjo toliau ir, pasiekęs skardį ir nebeturėdamas kur dėtis, trumpam pakibęs ore kriokliu krito žemyn į upę.

Šalia stūksojo piliakalnis. Moteris priėjo artyn. Niekas nepasikeitė – kaip ir vaikystėje į kalno viršų tarp prižėlusių erškėčių vingiavo takelis. Keliautojai uždusę užlipo ir nustebę neištarė nei žodžio, tik gėrė į save atsivėrusį po jų kojomis atrodė žmogaus neliestą laukinį gamtos grožį. Rankomis apglėbusi kelius, moteris atsisėdo ties pat pakriaušiu. Žemai apačioje tarp žaliuojančių miškų blizgėjo upė, kol vakaruose nepasislėpė už vingio. Nemunas plačiai ir didingai žvalgėsi į abu krantus, o visą kelią, kiek akys užmatė, jį ošimu pasitiko ir lydėjo nebylūs bet ištikimi žali palydovai.

Giliai senovę mena šios vietos, o apie kadaise čia gyvenusią narsią jotvingių gentį padavimai iki šių dienų perduodami iš kartos į kartą

Toliau keliautojams eiti beliko visai nedaug. Liepteliu persikėlus į kitą krantą, takelis atvedė į mašinomis pravažiuojamą keliuką. Reikėjo tik surasti įėjimą į rožyną. Netrukus moteris pastebėjo kelių metrų pločio tiesią juostą, ištisai apžėlusią gervuogių krūmais. Nekreipdama dėmesio į prisirpusias uogas, braižydamosi kojas, ji priėjo seną arką. Apraizgyta erškėčiais, vietomis sutrūnijusi, ji vos laikėsi.

Moteris atsargiai palietė delnais medį, pajuto nuo jo sklindančią šilumą. Ji grįžo į savo vaikystės vasarą.

Ten, kur kažkada buvo rožynas, apsupti aukšto miško vešėjo krūmynai. Sklaidydama šakas moteris skynėsi kelią tarp jų ir neužilgo pamatė, ko taip kantriai ieškojo – ne visos rožės buvo išnykusios, pačios atspariausios, iškentėjusios ir šalčius ir sausras, žydėjo, persipynusios su laukiniais erškėčiais.

Bevaikščiodama moteris nurimo. Išsipildė daugybę metų giliai giliai jos širdies kamputyje slėptas troškimas. Dabar dar reikėjo spėti aplankyti senelių kapą.

III

Iš rožyno pasiekti senas kapinaites nebuvo sunku.

Pro vienuolyną takelis vedė iki nedidelės kalvelės. Pravėrus girgždančius vartelius, padvelkė vėsa. Kapinaitėse tvyrojo prieblanda - senų ūksmingų medžių šakos, susipynusios viršuje, nenoromis praleido blausią šviesą.

Siaurais takeliais apeidama kryžius, moteris atidžiai dairėsi aplink. Staiga stabtelėjo – aplipę raudonomis uogomis netoliese augo du laukiniai erškėčiai. Visi trys tylomis pasuko link jų. Suvešėję erškėčių krūmai dengė kapą. Moteris atsargiai praskleidė šakas. Saulė, lietus, vėjas ir laikas jau buvo atlikę savo darbą – medinė lentelė tapusi neįskaitoma, tik sutręšusioje medienoje buvo galima įžvelgti, kad įrašė būta dviejų eilučių. Tai buvo jos senelių kapas. Prisiminimai nukėlė moterį į tą laiką, kai, būdama dar paaugle, ant šio kapo pasodino dvi rožes.

Moteris išsiėmė iš kuprinės žvakelę. Jaunesnysis sūnus uždegė, o vyresnysis pastatė ją tarp erškėčių. Virpanti neįkalintos stiklės žvakės liepsna apšvietė abu krūmus, o medinėje lentelėje išryškėjo du brūkšneliai – vienas aukščiau, kitas žemiau.

Staiga vakaro tylą sudrumstė šaižus, primenantis ilgesingą gervių klyksmą, garsas. Moteris nejučiomis krūptelėjo. Bet tai tik sukė atplaukiančio garlaivio sirena.

- Jau laikas mama, švelniai priminė sūnūs.

Atsisveikindama, moteris apgaubė delnais žvakę, lyg norėdama išsinešti dalelę šilumos.

Grįžtant, kiek paėjęję, jie paskutinį kartą atsisuko į kapinaites. Aukštai medžių viršūnėse blykčiojo vis mažiau įžiūrimi atšvaitai, kol visiškai ištirpo vakaro žaroje.

IV

Garlaivis jau laukė. Nuleidę trapą, upeiviai padėjo sulipti. Vakaro vėsa neilgai laikė keleivius viršutiniame denyje, vienas po kito jie nusileido į kajutes. Moteriai norėjosi pabūti vienai ir ji liko viršuje. Apsisiautusi šaliu, nuėjo į laivugalį. Paskui garlaivį driekėsi ilga putoto vandens juosta.

Beveik nepastebimai pakilo rūkas. Pradžioje permatomas, vėliau vis tirštėdamas, jis paslėpė upę, po to dingo krantai, piliakalnis, bažnyčios kryžiai ir vienuolynas su šalia esančiu rožynu. Garlaivis skrodė miglą lyg būtų pakibęs ore, o vieniši žibintai rodė jam kelią. Vandens nebesimatė, tik susimaišiusios su rūku putos iš po sraigto.

Iš lėto geso ir nenumaldomai tolo ši diena, pamažu ištirpdama rūke.

Lėktuve

Blausioje šviesoje kažkas įkyriai ir monotoniškai dūzgė. Atrodė, kad šis garsas sklinda iš visų pusių. Retkarčiais smarkiai papurtydavo, o kartais jausdavome, kad staigiai krentame žemyn ir tampame lengvi, lengvi, beveik besvoriai. Bet tuoj pat ausyse pradėdavo spengti, lyg staigiai kiltume aukštyn. Tuomet apimdavo toks sunkumas, tarsi būtume švininiai – net šakelių negalėjome pajudinti.

Staiga iš dėžutės palubėje pasigirdo balsas: „Lėktuvas leisis po kelių minučių. Prašome prisisegti diržus.“ Tai buvo sakoma keleiviams salone, tarp kurių sėdėjo maža mergaitė su ją lydinčiu tėčiu. Mergaitė skrido pasimatyti su seneliais, pas kuriuos praleisdavo vasaras.

Bet mums jokių diržų prisisegti nereikėjo. Bagažo skyriuje skridome į mums paskirtą rožyną. Mes – tai rožių sodinukai, minkštai suguldyti į medžio drožlėmis išklotas kartonines dėžutes. Jose buvo skylučių, kad galėtume kvėpuoti, tad jokios oro duobės mums negalėjo pakenkti. Bet kadangi skridome pirmą, ir tikriausiai paskutinį kartą, tai jaudino, buvo smalsu ir net truputėli baisu. Tik Vyriausiasis Sodinukas, mūsų vadovas kelionėje, buvo ramus. Jis skrido nebe pirmą kartą, taigi turėjo nemažą patyrimą, o mums paaiškino, kad kartais tos oro duobės būna labai pavojingos. Bet kai pradėjo aiškinti apie turbulenciją, mes nieko nesupratome, nebent tik tiek, kad tuomet baisiai krato. Džiaugėmės, kad kelionė eina į pabaigą. Nors ir kaip įdomu skraidyti, pagalvojome, geriausia kai esi ant žemės, o šaknys tvirtai įsikibusios į ją.

Pavakare, lėktuvui besileidžiant ir jo ratams pasiekus nusileidimo taką, patyrėme paskutinį skrydžio nuotykį. Jis mus prajuokino, nors tiesa, ne visus. Lėktuvas trinktelėjo į žemę, šoktelėjo aukštyn, vėl nusileido ant žemės, ir kiek pariedėjęs sustojo. Didžiulis lagaminas užkrito ant vienos dėžutės, kurioje keliavo mūsų broliukai ir sesutės ir smarkiai ją suplojo. Toje dėžutėje buvo besidriekiančių rožių sodinukai – šios rožės užaugusios šliaužia pažeme. Dabar tai jie augs visai prisiploję prie žemės, pagalvojome, visi žiedeliai bus nukreipti į vieną pusę. Visai kaip plešnės – juk abi jų akys vienoje galvos pusėje ir žiūri tik į viršų.

Taip mus, truputi pralinksmėjusius, pasitiko Močiutė Rožininkė ir Senasis Rožininkas. Jie atsargiai nunešė mus į dideliu brezentu uždengtą mašiną, apsaugotą nuo vėjo. Netrukus pajudėjome į galutinį kelionės tikslą – rožyną, kur mums skirta praleisti visą likusį gyvenimą.

Rožynas

Diena pamažu geso, sutemos vis labiau gaubė rožyną ir jo pakraštyje stovintį medinį namelį. Namelis buvo senas, o jo stogas iš šiaurinės pusės apaugęs samanomis. Pilnas mėnulis nedrąsiai išplaukė iš už debesies ir nebyliai persiuntė į žemę pasislėpusios saulės spindulius. Jo sidabrinė šviesa užliejo rožyną ir pro mažą langelį prasiskverbė į namelio vidų.

Senasis Rožininkas iš ryšulio, plačia juosta pririšto prie juosmens, išsitraukė didžiulį raktą, įkišo jį į durų skylutę ir pasuko. Durys gurgždėdamos atsidarė.

Per visą namelio sieną driekėsi didelė iš lentų sukalta lentyna, beveik iki pat lubų padalyta pertvarėlėmis į skyrius. Močiutė Rožininkė, atsargiai išėmusi mus iš minkštų drožlių patalų, grupėmis, kaip švininius kareivėlius, sustatė vieną prie kito.

Mūsų buvo daug, o tikslų skaičių žinojo tik Vyriausiasis Sodinukas. Kelionėje jis buvo mūsų vadovas, nes beveik du kartus vyresnis už mus ir, žinoma, labai mokytas. Kiek mūsų buvo iš viso ir kiek kiekvienoje dėžutėje, Vyriausiasis Sodinukas turėjo perduoti Senajam Rožininkui. Tačiau šįvakar, po įspūdžių kupinos kelionės, jis išvargęs užsnūdo lentynos kamputyje.

Kai akys šiek tiek apsiprato, priešais esančioje lentynoje pamatėme kitus, anksčiau čia pastatytus, į mus panašius rožių sodinukus. Tik jie buvo stambesni, su trimis ir daugiau šakelių. Vazonai, į kuriuos jie buvo pasodinti, atrodė labai dailūs – aukšti, tamsiai žalios spalvos, o kampai dailiai užapvalinti. Iš mūsų, atvykėlių, toks vazonas buvo tik Vyriausiojo Sodinuko. Kiekvienas sodinukas buvo pasidabinęs spalvota etikete, joje įrašytas vardas, gimimo metai ir tėvų vardai.

- Kaip gražu, pavydžiai galvojome, nes kelionėje užrašai apie mūsų kilmę buvo tik ant dėžučių.

Vietiniai sodinukai nebyliai ir išdidžiai žvelgė į mus. Dar labiau susispaudėme aplink Vyriausiąjį Sodinuką - vis dėlto jis buvo metais vyresnis ir matęs daugiau pasaulio. Visas skrydžio džiaugsmas jau buvo išgaravęs. Susigūžę kamputyje laukėme neaiškios rytdienos.

Pabudęs Vyriausiasis Sodinukas pristatė mus naujesiems pažįstamiems. Jis paaiškino, kad atskridome iš šalies, kurios vardo jis nežino, bet ten malonus klimatas – švelnios žiemos ir nelabai karštos vasaros.

- Tikriausiai gimėte netoli jūros, - atsiliepė balsas iš lentynos palubėje.
- Taip, patvirtino Vyriausiasis Sodinukas, mes ne kartą girdėjome jūros ošimą.
- Čia to nesitikėkite, pasigirdo balsas iš žemesnės lentynos. Mūsų rožyne kiekvieną žiemą miršta kelios rožės, ypač vyresnės. Neištvėria šalčio, toliau dėstė balsas.
- Mūsų šaknys yra laukinio erškėčio, ramiai paaiškino Vyriausiasis Sodinukas, jos ištvėria net didžiausius šalčius.

Tik dabar supratome, kodėl prieš kelionę mus surūšiavo ir atskyrė nuo kitų. Pasirodo, ir mes turime kuo didžiulis – esame į laukinį erškėtį įskiepyti atspariausi šalčiui rožių sodinukai.

Pamažu įsidrąsinę į pokalbį įsitraukė visi. Mūsų pasakojimas apie nuotykius lėktuve sukėlė daug šurmulio – vieni kitus nutraukdami dalijomės skrydžio išpūdžiais, o vietiniai sodinukai klausėsi išpūtę akis. Iki šiol jie buvo matę tik aukštai danguje virš rožyno praskrendančius lėktuvus.

Tačiau vis dėlto daugiausiai atidžiai klausėmės mes. Naujieji draugai, nors ir tokio pat amžiaus kaip ir mes, buvo savo namuose, čia, šiame rožyne, įskiepyti į laukinius erškėčius. Jiems, kaip ir mums, jau buvo atėjęs laikas būti pasodintiems į nuolatinę vietą jų gimtajame rožyne. Taigi jie noriai dalijosi savo, kad ir nedidele, patirtimi, o mes godžiai gaudėme

kiekvieną jų žodį. Sužinojome, kad rožynas bus plečiamas - štai kodėl mus čia atskraidino, o kai kurie iš mūsų turės užimti žuvusių rožių vietas. Labiausiai mus domino, kas nuo šiol mumis rūpinsis, nes Vyriausiasis Sodinukas jau baigia atlikti savo pareigą globoti mus kelionėje.

Taip besišnekučiuojant nepastebimai praėjo likusi nakties dalis. Švintant, nekantraudamas atskubėjo Senasis Rožininkas, norėdamas sužinoti kaip jaučiamės po kelionės, palaistė ir atgaivino mus.

Gavęs pailsėjusio Vyriausiojo Sodinuko ataskaitą, kiek mūsų yra ir kokie mūsų vardai, Senasis Rožininkas prie kiekvienos grupės, esančios atskirame skyriuje, prisegė po kortelę. Joje buvo įrašyta kiek mūsų esama ir bendras šeimos vardas. Taip Vyriausiasis Sodinukas baigė eiti savo pareigas ir dabar tapo tik metais vyresniu rožių sodinuku už mus, o jo tikrasis vardas – Konkordas – labai jam tiko, juo jis didžiavosi ne mažiau, negu prarastu Vyriausiojo Sodinuko titulu.

Išaušus, iš tarp medžių viršūnių iškilusio akmeninio bokšto, pasigirdo varpo dūžiai, skelbiantys naujos dienos pradžią.

Nuo šiol mus, padedama mergaitės, prižiūrės Močiutė Rožininkė. Mergaitė keldavosi kartu su močiute, ji čia puikiai jautėsi, žinojo kiekvieną kampelį, nes visas vasaras praleisdavo kartu su močiute, seneliu ir rožėmis.

Varpui nuskambėjus, jos atėjo į namelį ir vežimėliu pervežė mus į rožyną apsiprasti. Pakeliui vėjo gūsis atnešė kažkokį vis stiprėjančią kvapą. Jis mus apgaubė, svaigino, švelniai glostė ir kvietė artyn. Tai buvo visų rožyno rožių susilieję kvapai. Mums jie buvo nauji, bet kartu pažįstami ir kėlė prisiminimus apie vaikystę atšiaurioje dykvietėje.

Viskas rožyne ir aplink jį buvo mums nauja, nematyta – gretimai dunksantis miškas, senas beržas, tvenkinys, pamiškėje vos įžiūrimas švendrais apaugęs upelis, takelis, vedantis į rožyną, kurį iš abiejų pusių medžiai ir krūmai saugojo nuo vėtrų.

Pagaliau atėjo svarbiausia akimirka – ūkanotą dieną Močiutė Rožininkė grupėmis pradėjo sodinti mus į iš anksto paruoštas vietas, o mergaitė laistė mažu laistytuvėliu. Kilo nemažas šurmulyš, nes dauguma mūsų kelionėje jau buvome susidraugavę, todėl ir čia – rožyne – norėjome augti šalia. Bet ne visiems vienodai pasisekė – vieni buvome pasodinti kartu, kiti tarp senbuvų rožių. Nuo šios akimirkos iš rožių sodinukų mes tapome pilnateisėmis rožyno gyventojomis - jaunomis rožėmis.

Mūsų krikštas buvo švelnus ir šiltas pavasario lietus. Suteikti nuolatiniai vardai ryškiomis spalvomis buvo įrašyti lentelėse, įsmeigtose žemėje ties kiekviena grupe. Tai buvo gražūs vardai – karalių ir karalienių, princesių ir kunigaikščių, riterių, garsių artistų ir kitų garbingų asmenybių. Kai kurios gavome brangakmenių, gulbių ežero, fantazijos, madonų ir kitus malonius vardus.

Kasryt, po varpo dūžių, Močiutė Rožininkė su mergaite apeidavo rožyną. Su savimi jos visada turėdavo sodo žirkles ir nukarpydavo nužydėjusius žiedus, senas ir silpniausias šakutes - taip mus atjaunindavo. Kantriai laukdavome šių rytinių valandėlių. Taip sušukuotos ir gaivaus rasoto ryto nupraustos, atrodydavome kuo gražiausiai ir smalsiai dairydavomės viena į kitą, ypač jaunesnės.

Piliakalnis

Ant aukšto Nemuno kranto, viršutinėje piliakalnio aikštelėje styrojo sudegintos pilies liekanos. Dviem eilėmis stačiai įkasti ir iki žemės apanglėję, ažuoliniai rąstai kai kur dar laikėsi nesugriuvę. Ore tvyrojo aštrus degėsių kvapas.

Daug dainavių tądien žuvo gindami pilį. Niekada anksčiau kryžiuočiai nebuvo taip giliai įsibrovę į Dainavos žemę. Tik nedaugelį moterų, vaikų ir senelių, spėjusių pasislėpti dykrose, priglaudę miškų dvasios. Jeigu ne kunigaikštis Kantigirdas, su kariauna atskubėjęs į pagalbą, būtų žuvę visi pilėnai. Nusiaubę apylinkes, kryžiuočiai pasitraukė. Išstatyta sargyba budėjo iki ryto.

Kriviui atlikus apeigas, sekančią dieną protėvių papročiu žuvusiųjų kūnai buvo atiduoti laužo liepsnoms. Iš akmenų sukrautas aukštas pilkapis, kur palaidoti jų kaulai su pelenais ir ginklais.

Įdienojus, žvalgydamas vietovę kunigaikščio būrys aptiko vakarinėje piliakalnio pusėje esančioje gilioje griovoje besislapstantį kryžiuotį. Belaisvis su sargyba bemat buvo pristatytas kunigaikščiui.

Kantigirdas įdėmiai pažvelgė į svetimšalį – sušalęs ir persigandęs, drebančiomis rankomis laikė jis kryžių. Kryžiuotis buvo visiškai jaunas – veikiau paauglys negu suaugęs vyras.

- Ne jo rankoms kardas, tai ne riteris, iškart sumetė kunigaikštis ir įsakė pakviesti Tautvydą - senasis karys ne kartą buvo kovojęs su teutonais.

- Sakyk svetimšali, kodėl atvykai į mūsų žemę ne kaip svečias, o žudyti ?
- Esu vienuolis, mano misija apkrikštyti pagonis ir atversti į tikrąjį tikėjimą, atsakė šis.
- Ar nužudei nors vieną mūsų gentainį, rūsčiai paklausė kunigaikštis ?
- Ne, virpulys perbėgo beveik vaikišku vienuolio veidu.
- Ant laužo jį, nuvilnijo tarp ratu sustojusių jotvingių.

Trumpam susimąstė kunigaikštis Kantigirdas - jam norėjosi kuo daugiau sužinoti apie svetimą, toli vakaruose esantį pasaulį.

- Duokite jam pavalgyti, uždarykite ir pastatykite sargybą, paliepė.

Daug rūpesčių iškart užgriuvo kunigaikštį. Netikėtai užklupti Liškiavos pilėnai nespėjo perspėti kaimynų apie artėjantį pavojų. Signalinį laužą atstojo deganti pilis. Reikėjo išsiųsti žygūnus į Raigardo, Paveisininkų, Kaukų, Norkūnų, Radžiūnų, Bambininkų ir kitas pilaites, sukviesti jų kunigaikščius, suburti visus į vieną kumštį ir neleisti kryžiuočiams daugiau niokoti Dainavos krašto. Reikėjo atstatyti pilį. Žinojo kunigaikštis, kad neturės tam laiko – neužilgo, subūręs dainaviškius išžygiuos prieš kryžiuočius. Iškilus pavojui kiekvienas vyras, pajėgus pakelti kardą, kiekvienas valstietis kartu buvo ir karys. Atstatyti pilį, o prireikus ir ginti, paskyrė vyriausiam sūnui Ūdriui su likusiais pilėnais.

Pats gi tuo tarpu paliepė atvesti vienuolį.

- Papasakok svetimtauti, kodėl įsibrovėte į mūsų kraštą, ar jums trūksta žemės, kad čia veržiatės, kodėl norite sugriauti mūsų papročius ir mūsų tikėjimą, apipylė klausimais kunigaikštis vienuolį.

O šis, supratęs, kad pagonys jo nežudys, nurimęs kalbėjo. Kalbėjo jis kunigaikščiui, o senasis karys vertė kaip sugebėjo.

Išgirdo Kantigirdas kokia didelė jėga plūsta į jų žemes, kad jų vyriausias kunigas paskelbęs kryžiaus žygį prieš pagonis, riteriai susirinkę iš daugelio kraštų, prieš žygį prisiekę, kad nedarys taikos su pagonimis, jiems iš anksto atleistos nuodėmės, užkariauotose kraštuose prievarta krikštijami žmonės, statomos bažnyčios ir vienuolynai, kur meldžiamasi vieninteliam dievui.

Ilgai kalbėjo vienuolis. Kunigaikštis buvo kantrus. Bet kuo toliau, tuo labiau vienuolio pasakojimas atrodė jam vis painesnis.

- Vienuoli, sakai kad jūsų dievas gailiatingas ir myli visus žmones. Kodėl, įsibrovus į svetimą kraštą ir prisidengus jo vardu, galima plėsti ir žudyti?

Nesulaukė atsakymo kunigaikštis – nei žodžio nebeištarė vienuolis.

Jeigu krikščionių dievas toks visagalis, tai gal galėtų globoti ir mūsų dievus, netikėtai dingtelėjo Kantigirdui, bet jis nuvijo šią mintį tolyn.

Dar daug neatsakytų klausimų kirbėjo jo galvoje, bet kol kas teko tai atidėti į šalį. Reikėjo ruošti lemiamam žygiui, iš kurio gindami savo žemę ne visi grįš namo. O dabar laukė atvykstant žygūnų nuo kunigaikščio Skomanto – jis vadovaus visiems jotvingiams.

Sulaukus pavasario lygiadienio pasiruošimai buvo baigti – žirgai pabalnoti, ginklai – ragotinės, smiginiai, taip pat dviašmeniai kalavijai ir kardai pagaląsti, manta sukrauta.

Saulei patekėjus jotvingiai išžygiuos. Tik kunigaikštis dar be šarvų. Visiems sumigus Kantigirdas pasuko Alkakalnio link. Kelią rodė aukuro ugnis. Tylomis priėjo. Ratu sustoję šventieji ažuolai, kaip milžinai galiūnai šakomis lyg rankomis apglėbę, saugojo aukurą. Įsiklausė kunigaikštis. Ažuolais tekėjo protėvių kraujas, o tarp vėjo šuorų šnabždėjo jų sielos. Tik akmeniniai stabai nebyliai tylėjo. Krivis aukėjo dievo pasiuntiniui Diviriksiui, o per jį dangaus ir žemės viešpačiui Prakorimui. Liepsnos liežuviai retkarčiais apšviesdavo jo susikaupusį veidą ir žilą barzdą. Kunigaikštis stebėjo šventas apeigas ir laukė – papročiai draudė trikdyti dievams aukojantį krivį.

- Dievai mums palankūs, pagaliau ištarė krivis. Išrink, kunigaikšti, juodą žirgą. Žvaigždėms dar neužgesus reikės paaukoti karo dievui Kaurirariui.

- O belaisvį ?

- Juk žinai mūsų papročius, skvarbus krivio žvilgsnis tarsi kiaurai pervėrė Kandigirdą. Tavo tėvas, kunigaikštis Boruta, žinojo ką daryti.

Nereikėjo kunigaikščiui priminti, žinojo jis senovinius dainavių papročius. Dar vaikas būdamas savo akimis matė liepsnojančius didžiulius aukojimo laužus.

Auštant visa kariauna su ginklais jau išsirikiavusi, kunigaikštis ir vyresnieji šarvuoti sėdi ant žirgų. Juodas žirgas jau paaukotas ir Kantigirdui reikia nuspręsti vienuolio likimą.

- Atveskit vienuolį, paliepė kunigaikštis.

Išblyškęs, bet ramus, dviejų karių lydymas brolis Sebastijanas – toks buvo vienuolio vardas - sustojo prie laužo.

Visi pilėnai jau anksčiausiai susirinkę. Kariai atskiru būriu arčiau laužo, šalia jų vyresnieji, tolėliau būreliais moterys ir vaikai. Sebastijano žvilgsnis slydo ratu – su daugeliu ne kartą buvo šnekėjęs, žinojo jų vardus. Vis labiau jaudindamasis bandė įžvelgti kiekvieną veidą, bet nesimatė to, kurį labiausiai troško pamatyti.

- Tikriausiai neatėjo atsisveikinti, nuliūdęs pagalvojo Sebastijanas, kiek galėdamas stengdamasis išlikti ramus ir susikaupęs.

Tarp susirinkusių pilėnų pasigirdo ir vis stiprėjo murmesys, atskiri balsai reikalavo – kunigaikšti, nedelsk. Bet jų nebuvo daug. Priprato pilėnai prie ramaus vienuolio. Daug naudingų darbų išmokė jis juos per žiemą, o ir pats tiek pramoko dainavių šnektą, kad galėjo papasakoti apie savo kraštą, tikėjimą ir papročius.

Staiga Sebastijano žvilgsnis stabtelėjo ties tolėliau už kalvelės stovinčia sena liepa. Rankomis apglėbusi medį, mergaitė beveik susiliejo su juo, nenorėdama, kad kas nors ją pamatytų. Bet jų žvilgsniai susitiko – dar nepatirtas, bauginantis karštis perbėgo visu jos kūnu. Tai buvo atsisveikinimas – abu, ir Nadruvė Jotvė ir Sebastijanas, suprato, kad matė vienas kitą paskutinį kartą.

Kylanti saulė apšvietė gretimas kalvas. Stojų mirtina tyla.

- Vienuolis vyks kartu, žygyje jis bus mums dar reikalingas, kapotu balsu lyg kirviu nukirto Kantigirdas.

Apžvelgė kunigaikštis išvykti pasiruošusius karius. Laisva ir maištinga jų dvasia neleido ramiai žiūrėti kaip puolamas ir į gabalus draskomas Dainavos kraštas. Laukė ilgas ir

sunkus žygis per pelkes ir miškus. Žvalgai su patyrusiu Tautvydu jau išsiųsti. Į Šiurpilį, stipriausią jotvingių pilį, rinksis kariai iš visų kilčių. Gausiausia kariauna turėtų atvykti iš Jotvos. Pusiaukelėje jau lauks palekių ir sūduvių būriai su vadais - kunigaikščiais Skurdu ir Skomantu.

Neramios mintys sukosi kunigaikščio Kantigirdo galvoje. Nuojauda kuždėjo, kad artėjantis mūšis su kryžiuočiais jotvingiams bus lemiamas. Iki šiol jotvingių kunigaikščiai buvo įpratę kariauti savarankiškai - įviliodavo priešus į miškus ir nedideliais būriais užpuldavo. Kovodavo trumposiomis ietimis ir ragotinėmis – nepamainomais ginklais, prieš kuriuos atsidūrę miškuose sunkiai apsišarvavę kryžiuočiai nesugebėdavo apsiginti.

Dabar gi viskas klostėsi kitaip. Susirinko kariai iš visų kilčių, tačiau kovoti atvirame lauke, o juo labiau imti mūrinės pilies, jotvingiai nebuvo įpratę. Bet pirmiausia reikės laimėti pirmą mūšį – apginti Šiurpilį.

Ar sugebės Skomantas suderinti visų jotvingių kariaunų veiksmus?

Ar prisijungs prie jotvingių galindai su nadruviais?

Kiek ištikimų prūsų, išblaškytų, bet gyvų likusių po Didžiojo sukilimo, galės susibūrę padėti?

Ar pavyks žvalgams išsiaiškinti kur buriasi kryžiuočiai, kiek riterių susirinko į kryžiaus žygį?

Šie, ir kiti panašūs klausimai neramino kunigaikštį Kantigirdą.

Gaila, kad lietuviai užsiėmę savais reikalais. Dar ir metų nepaėjo kaip mirė didysis Lietuvos kunigaikštis Traidenis, o iškilęs kunigaikštis Domantas kariavo toli rytuose su rusais ir jotvingiams padėti negalėjo. Tiesa, nedidelis būrys lietuvių karių iš Merkinės prisijungė prie Tautvydo žvalgų.

Tik dėl Šiurpilio kunigaikštis atrodė ramus – ant aukštos kalvos iškilusi pilies, trimis eilėmis apjuosta akmenimis sutvirtintais pylimais, Kantigirdui atrodė neįveikiama.

Staiga skvarbus kunigaikščio žvilgsnis užkliuvo už tolumoje judančio taško. Gal koks didelis žvėris, meška ar briedis prabėgo pamiške, pagalvojo.

Bet taškas vis didėjo ir pavirto į artėjantį žmogų ant žirgo. Pažino kunigaikštis raitelį – tai buvo karys iš žvalgų būrio.

- O kur kiti, blogos nuojaudos apimtas paklausė kunigaikštis priėjusio kario, kur Tautvydas?

- Kryžiuočių sargyba pastebėjo mūsų būrį, kai tamsoje bandėme prisiartinti prie jų stovyklos. Buvome apsupti sukilusių kryžiuočių. Kovėmės, kol vienas po kito krito mūsų vyrai, o sužeisti Tautvydas ir aš patekome į nelaisvę.

Tik dabar pastebėjo kunigaikštis kraujuojantį kario petį.

- Kaip pavyko pabėgti, paklausė?

- Šįryt paleido, kad praneščiau tau apie kryžiuočių norą išmainyti Tautvydą į vienuolį, atsakė šis.

Neilgai mąstė Kantigirdas – labai norėjo turėti patyrusį karį šalia savęs, o ir kryžiuočiams vienuolis matyt buvo svarbus.

Mainai įvyko tą pačią dieną ir visos kunigaikščio mintys dabar sukosi tik apie artėjantį mūšį. Išklausinęjus Tautvydą, subrendo mūšio planas ir Kantigirdas nujojo pas kunigaikštį Skomantą pasitarti.

Dainaviams buvo parinkta kalva į vakarus nuo pilies. Norėdami užpulti pilį, kryžiuočiai pirmiausiai turės susikauti su kelią jiems pastojusiais Kantigirdo kariais. Kiti jotvingių būriai turėjo pasislėpti apylinkės miškuose ir laukti. Užvirus mūšiui, jie, atkirtę kelią kryžiuočiams pasitraukti, iš pietų ir šiaurės turėjo netikėtai užpulti ir apsupti juos. Taip jotvingiai tikėjosi laimėti mūšį – dauguma kryžiuočių žūtų artimame mūšyje vyras prieš vyrą, o likusieji gyvi būtų paimti į nelaisvę.

Nenumaldomai priartėjo lemiamos kovos rytas. Iš vakarų pasirodė tvarkingai išsirikiavusios apsišarvavusių riterių voros. Pradžioje mūšis vyko pagal jotvingių kunigaikščių sumanytą planą. Pasiruošusi Kantigirdo kariauna pastojo kelią kryžiuočiams. Užvirus mūšiui persvaros neįgijo nei viena pusė - sėkmė šypsojosi tai vieniems tai kitiems. Tuomet, kunigaikščiui Skomantui davus ženklą, pasirodė pagrindinės jotvingių pajėgos. Krito daug riterių ir atrodė, kad pergalė jau visiškai arti – įnirtingai besipriešindami, jotvingių spaudžiami kryžiuočių likučiai traukėsi miško link. Jotvingiai jau džiūgavo – miškas tai jų namai ir jie buvo tikri, kad čia galutinai sutriuškins priešus. Ir tada įvyko tai, ko jotvingių kunigaikščiai nebuvo numatę – iš skirtingų miško vietų lyg gyvatės, viena po kitos išsirangė kelios riterių voros. Šis kruopščiai užsimaskavęs kryžiuočių rezervas Tautvydo žvalgų liko nepastebėtas. Pakliuvę į pasalą jotvingiai pakriko. Kai kuriems pavyko pabėgti, bet dauguma buvo išžudyti. Kryžiuočių apsupti, vienas po kito nelygioje kovoje krito jotvingių kunigaikščiai, o kunigaikštis Skurdas, parblokštas nuo žirgo, pateko į nelaisvę.

Ilgiausiai priešinosi dainavių kariauna. Beveik apsupti, iš trijų pusių kryžiuočių spaudžiami, Kantigirdo vadovaujami jie traukėsi pilies link. Bet iš jų kariaunos buvo belikęs tik nedidelis būrelis – daug karių žuvo atremdami pirmą priešų antpuolį. Iš flangų užėję kryžiuočiai atkirto vienintelį kelią į pilį. Čia, prispausti prie pylimo, kovodami kartu su savo kunigaikščiu, krito paskutiniai jotvingių kariai. Tai buvo visiška katastrofa - kryžiuočių apsuptas Šiurpilis su palikta nedidele įgula nebeturėjo iš ko sulaukti pagalbos, jų laukė tokia pat žiauri lemtis.

Nelikus gynėjų, kryžiuočiai banga po bangos siaubė jotvingių žemes. Degė pilaitės ir kaimai. Kas gyvi likę, su šeimomis pasitraukė giliai į miškus. Apleistas kraštas virto dykra.

Po kelių mėnesių jau daug dienų vienišas raitelis atkakliai jojo į rytus. Jis buvo pasiruošęs ilgai kelionei – kelionmaišis, pritvirtintas ant žirgo nugaros, ilgas apsiaustas, saugantis nuo lietaus ir vėjo, o naktimis atstojobantis palapinę. Ginklų beveik neturėjo – nei šalmo, nei antveidžio, nei ieties, tik nedidelis skydas ir kalavijas, labiau skirti apsiginti nuo plėšikų nei kariauti.

Kelionės pradžioje vis dar žaliavo miškai ir pievos. Dabar gi gamta pasipuošė gelsvomis rudens spalvomis, retkarčiais pasigirdavo besiburiuojančių gervių ilgesingas klyksmas. Keliautojas, aplenkdamas kaimus ir vengdamas žmonių, nakvodavo nuošaliuose vietose.

Pagaliau vieną dieną žemai apačioje sužvilgo upė ir raitelis lengviau atsikvėpė – žinojo, kad kelionė artėja į pabaigą. Dabar jau jojo neskubėdamas, atidžiai dairydamsis aplink. Netikėtai pajuto vėjo atneštą silpną degėsių kvapą ir, pasukęs žirgą, nujojo ta kryptimi. Kvapas vis stiprėjo ir už posūkio pasirodė tai, kas liko iš keliautojui iki skausmo pažįstamos vietovės. Dainavių atstatyta pilis vėl sudeginta, o iš kaimo trobų belikę tik pamatai. Raitelis lėtai jojo pro degėsių krūvas, o jo nerimas vis augo – nesimatė jokių gyvybės ženklų. Prisiminė, kad atokiau pamiškėje buvo nedidelė pirkelė ir prijogo artyn. Pirkelė tebestovėjo, liepsnos nepasiekė jos. Senė tiek susiraukšlėjusiu veidu, kad sunku buvo suvokti jo išraišką, sėdėjo priešais, šildydamsi šykščioje rudens saulėje. Raitelis nušoko nuo žirgo. Priėjo. Kurį laiką abu tylėdami žiūrėjo vienas į kitą.

- Vienuolis, per daug nesistebėdama abejingai sumurmėjo senė.
- Kur Nadruvė Jotvė, kur kiti pilėnai, jaudindamsis dusliu balsu paklausė Sebastijanas?
- O kur tavo kryžius? Tavo broliai su dideliais kryžiais ant nugaros be pasigailėjimo žudė visus iš eilės, o išjodami padegė kaimą, perklausė senė.

Sebastijanas prasisegė apykaklę – ant kaklo kabojo grandinėle su mažu kryželiu.

- Nedaug gyvų beliko, lėtai prašneko senoji. Pats žinai, kad jūsų būriui išvykus, buvo likę mažai gynėjų, tęsė ji toliau. Ir tai tik seni kariai ir dar tik besimokantys valdyti ginklą, beveik vaikai. Neatsilaikė pilis. Žuvo ir kunigaikščio sūnus Ūdris. Po mūšio tik mažam būreliui pavyko pasiekti upę ir persikėlus pasitraukti į Lietuvos žemę. Kiti išsislapstė miškuose.

Tai buvo viskas, ką Sebastijanui pavyko sužinoti. Atsisveikinęs, pasuko link upės. Nušokęs nuo žirgo, ranka laikydamasis už apynasrio, lėtai nusileido žemyn ir pasuko pasroviui. Jau anksčiau iš pilėnų buvo girdėjęs, kad už gerų dviejų dienų kelio žemyn upe, kitame krante stovi stipri lietuvių pilis. Tenlink ir patraukė keleivis, tarpais sunkiai braudamasis pro brūzgynus, tarpais brisdamas pakrante. Kuo labiau artėjo, tuo sunkesnės mintys sukosi Sebastijano galvoje. Kelio atgal jam jau nebebuvo, bet jis nei kiek nesigailėjo, tik galvojo kaip pasiekti pilį, tikėdamasis ten sutikti tą, dėl kurios nutraukęs visus saitus su praeitimi, su savo buvusiu gyvenimu, atsidūrė čia.

Tik ką reikės daryti, kur ieškoti Nadruvės Jotvės, jeigu prasiveržę dainaviai pasuko kitur? O jeigu ir būtų ji ten? Ar beprisimins ji belaisvį vienuolį? Ar jos širdis laisva? Bet tas deginantis mergaitės žvilgsnis, tada, jam bestovint prie aukojimo laužo? Sebastijanas jo niekad, niekad nepamirš, jam jis pasakė daugiau už bet kokius žodžius. Jeigu..., gal..., vis nerimo Sebastijano širdis, bet žvelgdamas į kitą krantą, staiga tarp medžių pastebėjo pilies kontūrus. Reikėjo keltis per upę. Nusirengė. Surišęs į ritinėlj, rūbus pritvirtino prie balno. Beveik nuogas, laikydamasis žirgo brido vis gilyn kol kojomis siekė dugną ir kartu su žirgu pasileido pasroviui. Vienas žirgas būtų gana greit perplaukęs upę, bet įsikibęs į balną ir visiškai sustiręs, Sebastijanas žirgui tik trukdė. Pasiekus upės vidurį, stipri srovė pasigavo plaukikus ir nešė pasroviui vis tolyn nuo pilies.

O kitame krante mergaitės plovė ir rišo į kūlius žilvyčių vyteles krepšiams pinti. Bevaikštinėdamos jos pastebėjo iš tolo atplaukiant kažkokį daiktą. Pačiu upės viduriu plaukė lyg paplautas ir su šaknimis į upę įvirtęs medis, lyg didelis kelmas. Srovei prinešus arčiau paaiškėjo, kad tas daiktas tai upe plaukiantis žirgas, už kurio dar kažkas slėpėsi.

- Kryžiuočių žvalgas, greit šmėkstelėjo galvoje Nadruvei Jotvei, kuri buvo vyriausia iš mergaičių.

Pasiuntusi mergaites perspėti pilėnus apie pavojų, pati, slėpdamasi už pakrantės krūmų, sekė paskui. O tuo tarpu žirgas, srovės nešamas pro didžiulį iš vandens kyšantį akmenį, pateko į sūkurį ir pasisuko. Už žirgo pasirodė iš vandens kyšanti žmogaus galva. Mergaitei pakirto kojas, akys išsiplėtė, o širdis daužėsi taip, lyg norėtų iššokti lauk - ji pažino...

Už posūkio, žirgą su savo keleiviu srovė priplukdė prie seklumos. Žema rudens vakaro saulė švietė tiesiai į veidą. Nuo šalčio sustiręs, ir vos bematydamas, Sebastijanas lėtai išbrido į neaukštą krantą ir susmuko ant žolės. Vakaro žaros nuspalvintas, tekančiame vandenyje atsispindėjo jo vienišas šešėlis. Staiga, visiškai nepastebimai, lyg būtų išniręs iš vandens, šalia tyliai pasirodė kitas šešėlis. Mirguliuojančiame vandenyje sunku buvo įžvelgti, bet šešėliai, lyg negalėdami atsidžiaugti vienas kitu, tai susijungdavo, tai vėl išsiskirdavo, kol vis tirštėjančios vakaro sutemos apgaubė ir paslėpė juos.

Laukinis erškėtis

Šioje dykvietėje mažai kam pavykdavo išgyventi. Dėl atšiauraus klimato šių vietų žmonės vengė. Tai buvo Laukinio Erškėčio tėvynė – tikra vėjų pagairė, alinantis vasaros karštis ir gilios speiguotos žiemos.

Gindamasis nuo vėtrų Senasis Erškėtis buvo prigludęs prie uolos. Jis galėtų papasakoti, kad jau tūkstančius metų jie čia gyvena giliai suleidę šaknis. Čia jų rūsti tėvynė ir kitokios net neįsivaizduoja.

Kasmet šioje neaprėpiamoje dykynėje rudens vėtros pasėja vis naujus laukinius erškėčius. Bet tik nedaugeliui jų pasiseka - vėjų atnešti jie čia randa prieglobstį, sėklos pasiekia uolėtą žemę, iš visų jėgų įsikimba į ją, auga, žydi, brandina vaisius ir ateinančioms kartoms perduoda savo ir savo protėvių lemtį – būti ir gyventi gimtinėje. Tačiau dauguma krenta daužydami į uolas ir sutraiškyti atiduoda duoklę už kitų gyvybę.

Jaunasis Erškėtis Inermis augo prie uolos ant paties pakrausio. Kaip ir jo tėvai, jis buvo čia atneštas vėjo. Šiomet jis pirmą kartą subrandino vaisius ir tuo labai džiaugėsi. Vasaros pabaigoje jo pailgi vaisiai nusidažė rausva spalva, apsunko nuo sėklų. Jose plazdančią gyvybę saugojo tvirtas ir kietas luobas. Jaunasis Inermis dar pats nesuvokė, bet visa savo esybe jautė, kad artėja laikas, kai vaisiai turės jį palikti. Senajam Erškėčiui taip buvo nutikę daugybę kartų, tačiau kasmet vaisių būdavo vis mažiau ir mažiau. Jis žinojo, kad tik labai nedaugeliui, gal tik vienam iš daugybės tūkstančių, pavyks išgyventi ir perduoti laukinių erškėčių likimą ateinančioms kartoms. Bet to dar nežinojo Jaunasis Inermis. Jis buvo kupinas jėgų, džiaugėsi kad šviečia saulė, pučia vėjai ir merkia lietus. Visa tai negąsdino jaunojo erškėčio, buvo net smagu, tad Inermis smalsiai dairėsi aplinkui. Staiga jis pajuto vėjo atneštą kažkokį naują, bet labai artimą ir jaudinantį kvapą. Šis kvapas buvo laukinio erškėčio, tik kitokio negu jis ir jo protėviai. Pro uolų tarpą jis pamatė ir nustėro... Tai buvo nuostabaus grožio laukinis erškėtis – Roza Multiflora – toks buvo jos vardas. Ir jos vaisiai buvo kitokie – apvalūs ir skaisčiai raudoni.

Jaunasis Inermis pajuto nenumaldomą norą būti šalia. Jis visomis šakelėmis palinko į jos pusę, gėrė jos kvapą, norėjo susiliesti su juo, bet šaknys, tvirtai įsikibusios į žemę, neleido. Tačiau protėvių balsas jam kuždėjo, kad jau visai nebetoli tas laikas, kai vėtra nudrėks jų abiejų vaisius ir jie, audros nešami, skris toli, toli. Ir jis troško, kad jie skristų kartu.

Tą naktį lietus ir vėjas negailestingai šaižė žemę. Dangus maišėsi su žeme. Vėjas, vis stiprėdamas, paryčiui virto galinga vėtra. Nesirinkdama kelio, įsibėgėjusi, ji nenusakoma jėga įsikuso į už kalvų ošiantį mišką. Daug medžių neištvėrė tokios gamtos rūstybės – vienus kamienai lūžo pusiau, o jų viršūnės vaiduokliška skrido virš likusių medžių, kiti su šaknimis buvo išrauti ir lyg nebylūs milžinai gulėjo suvirtę vieni ant kitų. Ten, kur visai neseniai vešėjo miškas, stovėjo tik nulaužyti stuobriai. Atrodė, lyg koks milžinas mosikuodamas rankomis būtų praėjęs ir tarsi degtukus laužęs medžius. Išliko tik stipriausi – jie vieniši stovėjo tame chaose, kur ką tik ošė miškas.

Smarkiai nukentėjo ir laukinių erškėčių krūmai, ypač tie, kurie neturėjo nors menkiausios priedangos. Išrauti ir aplaužyti, jie bejėgiškai tįsojo ant žemės, kitus prispaudė nuvirtę medžiai. Išliko tik tie, kurie buvo pasislėpę už uolų ar augo daubose. Jų šakos, nors ir aplaužytos vėtros, prigludo prie pat žemės, o šaknys iš paskutiniųjų laikėsi įsikibusios žemės.

Vėtra erškėčių vaisius vieną po kito drėskė nuo krūmų ir didžiuliu greičiu nešė pavėjui. Skridami jie daužėsi į medžius, uolas, akmenuotą žemę. Jų apvalkalėliai trūkinėjo ir galiausiai neišlaikė - sėklos plačiai pabiro iš vaisių, o įsismarkavęs vėjas nešė jas be jokios tvarkos – sėklos tai atsimušdavo viena į kitą, tai į žemę, akmenis, ar vienišus vis dar tebestovinčius medžius. Jos skrido visiškoje tamsoje, nes tvirtas luobas nepraleido nė

menkiausio saulės spindulėlio. Stačios uolos pastojo joms kelią, o siautėjanti vėtra negailestingai bloškė sėklas į aštrias briaunas. Kad ir koks tvirtas buvo jų luobas, bet ir jis buvo bejėgis prieš šią gaivališką jėgą. Daugybė sutraiškytų nebegyvų sėklyčių gulėjo ant žemės, o vėtra vis nešė ir nešė naujas. Tik kelios išvengė tokio likimo. Tarp jų buvo jaunojo erškėčio Inermio ir jo draugės Rozos Multifloros sėklytės.

Pačiame dykvietės pakraštyje stūksojo didžiulė uola, už jos buvo status skardis, o toliau kiek akys užmatė plytėjo miręs miškas.

Likimo uola, šmėkštelėjo Inermiui ir Rozai, kai įsisiautėjusi vėtra visa jėga bloškė abu į ją. Laimei, atsimušę į įstrižą uolos briauną, jie lyg kamuoliukai pakilo aukštai į orą. Sutrūkinėję jų sėklų luobai nukrito, plyšo nepermatomos tamsos šydai. Viską užliejo akinančiai balta šviesa. Nutilo garsai, sustojo laikas. Svaiginamu greičiu jie skrido bekraščiu dangumi. Naujas, nepatirtas pasaulis nešė juos į nežinią.

Amadeus

Jaunasis Inermis buvo pasodintas prie arkos, nuo kurios atsiveria vaizdas į visą rožyną. Po dvejų trejų metų, užaugęs ir sustiprėjęs, jis turėjo tapti viso rožyno pasididžiavimu. Amadeus – toks dabar buvo jaunosios rožės vardas – savo šakomis su didžiuliais aksominiais žiedais turėjo apšviesti arką ir šviesti iš tolo.

Bet viso to Amadeus nežinojo. Kasryt nerimastingai vis dairydavosi aplink, ar nepamatys savo draugės Rozos Multifloros. Su gęstančia viltimi jis apžvelgdavo kiekvieną rožyno kampilį, bet veltui. Tik ryto vėjas kvatodamas šlameno rožių lapus, lyg tardamas: „Jos čia nerasi...“

Taip praėjo vasara, atėjo ruduo, paskui jį ir žiema. Visos rožės, per vasarą paaugusios ir sustiprėjusios, storai užklotos sniego patalu, užmigo giliu žiemos miegu. Pavasariui davus ženklą, jos pabudo, išsprogo ir ėmė krauti pumpurus. Tik Amadeus sunkiai peržiemojo ir vis dar miegojo. Praėjusią vasarą jis beveik nepaaugo, išblyškę lapai rodė, kad jis sirgo kažkokia liga. Močiutė Rožininkė su mergaite lankė jį kasdien, prižiūrėjo ir gydė, tačiau jokie vaistai nepadėjo. Vasarą, per patį rožių žydėjimą, Amadeus nebeištvėrė. Lapai nukrito, išnyko paskutiniai gyvybės ženklai - jis galutinai nudžiūvo.

Laukymėje už rožyno tvoros pūpsojo šakų krūva. Į ją buvo metama viskas, kas buvo atgyvenę rožyne – seni, iššalę krūmai, sausos šakos, sudžiūvę žiedai. Ten pateko ir Amadeus.

Kartą metuose būdavo užkuriamas laužas ir ugnis savo karštais liepsnos pirštais paversdavo juos pelenais.

Taip būtų nutikę ir Amadeus, bet likimas lėmė kitaip - juk jo šaknimis vis dar tekėjo laukinio erškėčio syvai. Žemė priglaudė jį ir laukymės pakrašty užaugo laukinis erškėtis. Tai buvo naujai atgimęs Inermis.

Prabėgo metai. Stipri laukinių erškėčių prigimtis padėjo Inermiui užaugti tvirtam ir gražiam, jis jau brandino pirmuosius vaisius.

Ir štai vieną rytą... Dar tik brėško, rausvai spindėjo rytinis dangaus kraštelis... Švelnus vėjo dvelksmas palietė Inermį, apgaubė jį, suvirpino lapelius ir atnešė vos juntamą kvapą. Nuo jo Inermis net sustingo – širdis netilpo krūtinėje, prieš akis praslinko jaunystės vaizdai – vėtra dykvietėje ir jie su Roza Multiflora svaiginančiai skrendantys į nežinią. Tik tas kvapas buvo ne visai pažįstamas – buvo dar kažkas, ko jis nesuprato.

Atsipeikėjęs Amadeus karštligiškai ėmė dairytis aplinkui, kol už tvoros, rožyne, pastebėjo grakštų nematytos rožės siluetą. „Tai ji!“- kuždėjo jam vidinis balsas. „Tai ji!“- kartojo jo lapeliai ir žiedai. Atskriejęs vėjo gūsis sumaišė jų kvapus, pakėlė aukštai į orą. Liko tik jie dviese – Jaunasis Inermis - Amadeus ir Roza Multiflora - Rytų Aušra.

Tačiau trumpas buvo jaunojo Inermio džiaugsmas. Jau kitą rytą jis pamatė Rytų Aušrą žemai nulenkusią galvą – dar vakar gražiausias žiedas bejėgiškai nusviręs, pageltę lapeliai nuklojo žemę.

Ki rytą Rytų Aušros Inermis jau nebematė – jos vietoje žiojėjo tuščia duobė.

Rytų Aušra

Rožyne liko vienintelė tuščia vieta. Ten turėjo būti pasodinta Roza Multiflora, bet tai įvyks vėliau, o dabar jai teko ypatinga užduotis. Į jos laukinės šaknies kaklelį buvo įskiepyta vienos seniausių rožių giminės, kilusios iš tolimos rytų šalies, vienintelė likusi šakelė. Taip Roza Multiflora tapo kilminga rože – Rytų Aušra. Kol sustiprės, ji buvo įkurdinta specialiame inkubatoriuje ir atskirai prižiūrima. Augo ji lėtai, liaunos šakutės lyg nendrės lingavo nuo vėjo. Kad nenulūžtų, mergaitė parišo jas vytelėmis.

Pavasariui jau ištirpus vasaroje, Rytų Aušra šiek tiek sustiprėjo ir buvo perkelta į nuolatinę vietą rožyne, kuri jau seniai jai buvo palikta. Vidurvasarį, per patį rožių žydėjimą, ji vos ne vos sukrovė pirmuosius pumpurus. Bet išsiskleidė tik vienas žiedas. Kiti pumpurai bejėgiškai nusviro žemyn ir nuvyto. Jėgų užteko tik šiam vieninteliui, jam Rytų Aušra paaukojo viską, ką turėjo savyje. Paslaptingu rytietišku grožiu jis nustelbė visų kitų rožių žiedus. Tauri forma, švelnios persiliejančios spalvos, nuostabus kvapas – jis visas buvo tobulas.

Močiutė Rožininkė lengviau atsikvėpė, kad pavyko išsaugoti Rytų Aušrą – vienintelę visame rožyne. Tačiau... Greitai žiedas ėmė vysti, liaunas kotas neišlaikė jo svorio, žiedas nusviro, žiedlapiai nuklojo žemę. Glebo ir visas krūmas. Pagelto nusvirę lapai. Mergaitė kasryt auštant jau būdavo prie Rytų Aušros. Sunkūs rasos lašai riedėjo jos lapeliais ir gėrėsi į žemę kartu su mergaitės ašaromis, bet Rytų Aušra to jau nebejautė.

Kitą rytą Senasis Rožininkas iškasė Rytų Aušrą. Ji pateko už rožyno tvoros ir, sudegusi lauže, turėjo pavirsti į pelenus.

Bet kitokia lemtis buvo skirta Rytų Aušrai. Po didžiojo gamtos virsmo atėjus pavasariui, kai šviesa negailestingai persekiojo tamsą, o ši slėpėsi kur tik galėjo ir liko tik tolimiausiuose kampeliuose – miško glūdumoje, už aukštų, tamsiais miškais apaugusių kalvų ir didžiulių uolų – šalia Inermio išaugo dailus laukinis erškėtis. Tai buvo Rosa Multiflora - laukinio erškėčio prigimtis vėl nugalėjo.

Praėjo dar metai. Abu laukiniai erškėčiai paaugo, sutvirtėjo. Jų šakos jau sviro nuo vaisių gausos. Pasirodė artėjančio rudens ženklai. Ir Inermis ir Roza pasiruošę laukė rudens oro parmainių. Jie jau žinojo, kad vėtros nudrėks jų vaisius, o pabirusios sėklos skris kartu. Ir jie troško, kad vėjas nuneštų jas į rūsčią, kartais negailestingą, bet trokštamą protėvių žemę.

Erškėčių arbata

Tai įvyko seniai, seniai, prieš tūkstančius metų. Kinijos imperatorius ruošė pobūvį pažymėti savo žmonos, imperatorienės, jubiliejų. Pasikvietęs vyriausią rūmų virėją, paliepė jam paruošti ypatingą, dar niekada neragautą arbatą. Iki žemės nusilenkė virėjas ir nustėro iš baimės – visos žinomos arbatžolės jau išbandytos, o įsakymą žūt būt reikėjo įvykdyti. Kaip gelbėjimosi šiaudo paprašė virėjas Vyriausiojo rūmų Sodininko pagalbos.

Vis trumpėjo laikas iki pobūvio. Apsitvarkęs savo darbus, Vyriausiasis Sodininkas su pagalbininkais išsiruošė į vienos dienos kelionę. Dar vaikas būdamas žinojo vieną slėnį, kur, užstoti nuo atšiaurių vėjų, augo laukiniai erškėčiai. Žiedeliai jų nedideli, tuščiaviduriai, tik keli žiedlapiai, bet kvapas ... kvapas buvo ypatingas, šiek tiek priminė arbatmedžių, bet turėjo savyje kažką naujo, laukinio ir dar nepatirto.

Grižęs, Vyriausiasis Sodininkas sudžiovino priskintus erškėčių žiedlapius ir atidavė rūmų virėjui.

Paskirtu laiku pradėjo rinktis daugybė kviestinių svečių, visi sveikino imperatorienę, niekas neskubėjo, vyravo darna ir ramybė.

Svečiams susėdus, buvo atneštas tyras šaltinio vanduo. Rūmų virėjas karštu vandeniu pašildė raudono molio arbatinuką ir šaukšteliu lėtai bėrė erškėčių lapelius, užpildamas verdančiu vandeniu. Nugriebus putas, pasklido nuostabus, niekieno dar nepatirtas kvapas.

Imperatorius, rodydamas ypatingą pagarbą svečiams, pats, savo rankomis, pripylė rožių arbatos į puodelius visiems po lygiai ir, abiem rankomis laikydamas, pastatė puodelius imperatorienei, kiekvienam svečiui ir pasiūlė paragauti.

Rožių arbata svečiams paliko neišdildomą įspūdį – po kiekvieno užpylimo ji tapdavo vis stipresnė ir aromatingesnė. O imperatorienė buvo tiesiog sužavėta. Sužinojusi, kad rožių žiedlapius paruošė Vyriausiasis Sodininkas, liepė pakviesti jį, kad papasakotų apie šiuos ypatingus laukinius erškėčius. Dar labiau suintriguota, imperatorienė įsigeidė pamatyti juos.

Nors valdovė turėjo daug privalomų pareigų rūmuose, tačiau rožių arbatos kvapo nepamiršo. Po kelių savaitių, vedami Vyriausiojo Sodininko, imperatorienė su palyda iškeliavo į tą patį slėnį. Tik erškėčiai tuo metų laiku buvo jau beveik nužydėję, žemė lyg sniegu nuklota baltais žiedlapiais. Erškėčių krūmai, nuo viršaus iki apačios spygliuoti, lyg būtų su šarvais ir vienas su kitu susipynę, sudarė beveik nepereinamą sieną.

Paklausė valdovė Vyriausiojo Sodininko, šį kartą ne paliepė, o tiesiog maloniai paklausė, ar galima būtų iš šių erškėčių išvesti rožes, kurios kvėpėtų lygiai taip pat, žydėtų visą vasarą, žiedai būtų dideli, pilnaviduriai, o krūmai tiesūs, gražūs ir kuo mažiau spygliuoti.

Apstulbusiam Vyriausiajam Sodininkui pasirodė, kad tai neįgyvendinama užduotis, jis nieko panašaus nebuvo daręs ir net nežinojo nuo ko pradėti, bet nevykdyti valdovės prašymo taip pat buvo neįmanoma.

Tais ir kitais metais klaidžiojo Vyriausiasis imperatoriaus rūmų Sodininkas po apylinkes, tyrinėdamas laukinius erškėčius. Būdamas pastabus jis pamatė, kad ne visi erškėčiai vienodi. Skyrėsi krūmo forma, lapija, vienibuvo ypatingai spygliuoti, kiti mažiau, kvėpėjo taip pat nevienodai. Ir žiedlapių buvo nevienodas skaičius, tik žiedų spalvos buvo panašios – vienų beveik baltos, kitų švelniai ružavos. Tada kilo jam mintis, kad, sukryžminus skirtingus erškėčius, galėtų gautis visiškai nauja erškėčių, jau nebe laukinių, rūšis.

Tuo metu nei imperatorienė, nei Vyriausiasis Sodininkas dar nežinojo, kad ši užduotis tęsis ilgus šimtmečius, po to tūkstantmečius, keisis imperatoriai, keisis Vyriausieji Sodininkai, jie tęs pradėtus darbus viską kruopščiai pasižymėdami.

Taip atsirado kinietiška rožė Rytų Aušra. Pakerėjusi savo grožiu, kartu su keliautojais šilko keliu ji pateko į Graikiją, Egiptą, Persiją ir galiausiai į Europą, į kitos imperatorienės – Prancūzijos imperatorienės Žozefinos rožyną.

Vieną vakarą, imperatoriui Napoleonui su Žozefina vaikštinėjant po rožyną, imperatoriaus žvilgsnis užkliuvo ties viena rože – savo laukiniu kerinčiu grožiu ji tiesiog kvietė sustoti ir pasigėrėti ja.

- Žozefina, paklausė imperatorius, koks šios nuostabios rožės vardas ?

- Tai mūsų rožyno pasididžiavimas – Rytų Aušra. Būdama ypatingai jautri, visu grožiu ji atsiskleidžia tik esant, kaip ir dabar, švelniam, maloniam orui, ir labai nemėgsta kad ir mažiausio šalčio, paaiškino Žozefina.

Auštant

Rožynas skendėjo tirštame rūke. Vidurvasarį, tik pajutęs kylančią saulę, jis, arba nusileidęs prisodrindavo drėgme žemę, arba, pakilęs į dangų ir pavirtęs debesiu, nuskrisdavo. Bet dabar jis paslėpė saulę, kurios taip šaukėsi žemė.

Priešaušrio tyloje vos girdimai pračiulbo paukštis.

- Volungė, pagalvojo Senasis Rožininkas ir viduje nusišypsojo. Lėtai vaikščiojo jis rožyno takais. Nusileidęs rūkas lašeliais riedėjo rožių lapais ir bučiavo žemę. Sodrūs, pasiruošę pražysti pumpurai šaukėsi saulės. Senojo Rožininko akyse spindėjo ramybė, nebuvo kur skubėti. Fantazija nunešė jį į kitus pasaulius ir kitą laiką, leido susitikti su sielai artimais žmonėmis, gyvais ir mirusiais. Mintys tapo aiškios ir skaidrios.

Neskubėdamas priėjo jis prie arkos, kur turėjo augti Amadeus, po to ten, kur vietoj Rytų Aušros matėsi tik tuščia duobė.

- Gal jau laikas išmokyti mergaitę skiepyti? Reikės ją paklausti, juk ji jau didelė.

Taip bemažtydamas Senasis Rožininkas neskubėdamas takeliu iš rožyno nuėjo į pamiškę. Senasis beržas svyruoklis kaip ištikimas draugas tebestovėjo ten pat. Įvairiais metų laikais jis atrodydavo vis kitaip. Snieguotą žiemą taip susiliedavo su aplinka, kad tapdavo beveik nematomu. Pažvelgus į jo šakas buvo galima nustatyti vėjo kryptį, o siaučiant pūgai jis panašėjo į besisukantį sniego sūkurį. Tamsių eglių fone jis švietė lyg virpanti nuotaka, apsigaubusi baltu nuometu.

Kiekvieną pavasarį iš žiemos miego jį prikeldavo polaidžio vanduo. Šaknys godžiai siurbdavo šį gyvybės vandenį, jis kildavo medžio gyslomis aukštyn ir pasiekdavo kiekvieną, net pačią mažiausią šakelę. Senasis beržas ilgesingai laukdavo šios akimirkos. Žinojo, kad ji ateis, bet kasmet jaudindavosi lyg iš naujo atgimdamas. Jau būdavo išbrinkę karklų kačiukai, pamiškėje žydėdavo purienos ir pirmosios žibuoklės. Su mažyčiais, ką tik prasprogusiais šviesiai žaliais beržo lapeliais, regis, virpėjo visas oras, kupinas džiugios nuojautos, kad pavasaris jau atėjo. Dabar svarbiausia beržo misija buvo pranešti apie artėjančias Sekmines.

Per vasarą beržas dar paaugo, pasipuošė naujomis šakomis. Šiltas rugpjūčio vėjas kedeno jas lyg šukuodamas. Vis dar stiprus ir pasitikėdamas savimi jis laukė artėjančio rudens. Žinojo, kad išskridus paukščiams vėjas nudrėks jo pageltusius lapus ir jie skris lyg pranašai, skelbdami visiems apie artėjančią žiemą.

Brėško. Ryto kerai sklaidėsi. Fantazija suglaudė sparnus ir tyliai nusileido ant žemės. Tako gale pasirodė mažas siluetas. Mergaitė, netardama nei žodžio, priėjo artyn ir paėmė senelio ranką. Jie pasisuko eiti atgal ir šiluma užliejo Senąjį Rožininką – jis žinojo, kad judviejų jau laukia ir abiems buvo dėl to gera.

Rožės Lietuvoje

Pirmieji rašytiniai šaltiniai apie rožių auginimą Lietuvoje siekia XIX a. pradžią. (botanikas J. Strumila 1820 m.). Žinoma, kad pradžioje rožės buvo atvežtos ir auginamos vienuolynuose, po to botanikos soduose, dvarų parkuose, dar vėliau privačiuose darželiuose.

Tikrų duomenų, kad Liškiavos vienuolyne buvo auginamos rožės, nėra. Tačiau minima (Dzūkijos nacionalinis parkas, kultūra, istorija, gyvenvietės, Liškiava), kad po 1699 m. dominikonų vienuoliai įsikūrė Liškiavoje ir pradėjo statybas. Bažnyčia ir vienuolynas baigti mūryti 1741 m. Toliau rašoma, kad vienuoliai užveisė sodą, apsodino daržus, iškasė tvenkinius. Todėl tikėtina, kad kartu su kitais augalais galėjo būti auginamos ir rožės. Žinomas įdomus faktas, kad vėliau vienuolyne veikė caro valdžiai prasikaltusių kunigų pataisos namai. Vyskupas, apsaugodamas lietuvių puoselėjusius kunigus nuo tremties į Sibirą, kol viskas nurims, išsiųsdavo juos kuriam laikui į nuošalų Liškiavos vienuolyną. Gyvenimas ramiame vienuolyne, darbai gryname ore, o gal būt ir rožyne, galėjo praskaidrinti ir nuraminti jų sielas.

Taigi tikėtina, kad rožės Lietuvoje buvo auginamos beveik 100 metų anksčiau negu pirmą kartą paminėtos raštuose.